

TEMETTUAT DEFTERLERİ KAYITLARINA GÖRE SAPANCA KASABASI

Ahmet Güllü AYDENİZ¹

ÖZET

Osmanlı Devleti'nde Tanzimat'la birlikte kurulmaya çalışılan yeni düzenin en önemli unsurlarından birisi olan vergi düzenlemelerinin sonucunda ortaya çıkan temettuat defterleri araştırmacılar için on dokuzuncu yüzyıldaki iktisadi ve sosyal yapılanmayı ortaya çıkarmak adına çok önemli kaynaklardır. Sapanca Kasabası'nın 1844 (Hicri 1260/61) yılına tarihlenen ve biri Müslüman diğeri Ermeni Mahallesine ait iki temettuat defteri Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nde Araştırmacıların hizmetine açık konumdadır. Toplam 27 sayfadan oluşan bu defterlerde 162 hane kayıtlıdır. Kişiye kazanç sağlayacak her türlü mal varlığı, tarla, bahçe, ev, dükkan, hayvanlar ve bundan başka gelir getiren bir mesleği varsa bunların hepsi tespit edilerek her mükellefin kişisel servetine ve senelik kazancına göre bir vergi koyma çabasının ürünü olan temettuat defterlerinden, kent ve kırsal alandaki toprak miktarı, ürün çeşitleri için ayrılan toprağın dönüm olarak büyüklüğü, bu ekili alanlardan elde edilen toplam hâsılat, dönüm başına verimlilik, tarım işletmelerinin büyüklüğü, hayvancılığın kent-köy ekonomisindeki yeri, kent ekonomisinde önemli yeri olan sınaî, ticarî ve hizmet iş kollarının durumları tespit edilebilmektedir.

Anahtar Kelimeler: Adapazarı kazası, Temettuat defterleri, Sapanca kasabası

ACCORDING TO TEMETTUAT REGISTERS TOWN OF SAPANCA

ABSTRACT

Reforms in the Ottoman Empire, one of the most important elements of attempting to construct a new order financial record books resulting from the tax arrangements for researchers to reveal the name of the nineteenth century a very important source of economic and social structuring. Sapanca Borough 1844 (Hijri 1260/61) to the year, and one Muslim and the other two financial record books belong to the Armenian quarter of the Prime Ministry Ottoman Archives is located on the service of researchers. Total 162 households registered in the

¹ Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, "Yeniçağ Tarihi" bilim dalı, yüksek lisans öğrencisi

books of 27 pages. Person to gain all kinds of property, fields, orchards, houses, stores, animals, and moreover, if you have a profession, which means all of them are determined by the annual income of each taxpayer a tax on personal wealth and that the product of putting Sattlement books, the urban and rural the amount of land, the size of acres of land allocated for product types, the total proceeds derived from the cultivated areas, productivity per acre, the size of farms, breeding place of the urban-rural economy, urban economy, which are important for industrial, commercial and service lines of business situations that can be detected .

Keywords: *Adapazari accident, temettuat books, the town of Sapanca*

1. GİRİŞ

“Temettü”, meta'-tefe'ül bâbında mal, eşya, kazanç, kâr etme, fayda görme mânâsına gelen Arapça bir kelime olup çoğulu olan “temettuat” kelimesi ise; kârlar, kazançlar manasını taşımaktadır (Kanar,Devellioğlu:temettü).

Temettuat defteri ne işe yarar

Osmanlı Devleti’nde Tanzimat’la birlikte kurulmaya çalışılan yeni düzenin en önemli unsurlarından birisi hiç şüphesiz vergi düzeninin yenilenmesidir. Bu dönemde yeni bir vergi düzenlemesine gidilmesi beraberinde vergi kaynaklarının yeniden tespitini de gündeme getirmiş ve Tanzimat’ın cari olduğu bölgelerde sayımlar yapılmıştır. Adına “**Emlak ve Arazi ve Hayvanat ve Temettuat**” sayımları denilen bu sayımlar sonucu yirmi bine yaklaşan defter serileri oluşmuştur. 9 katalog halinde Osmanlı Arşivinde araştırmaya açılan defter sayısı 17747’dir. Buna Maliyeden Müdevver ve Kepeci Tasnifi’nde yer alan temettuat defterlerini de eklediğimizde bu sayı yükselmektedir (Öztürk,“Türkiye’de Temettuat Çalışmaları”, <http://www.osmanli.org.tr/yazi-4-141.html>.15.05.2012).

Fertlerin iktisadî imkânlarını tesbit etmek suretiyle kişinin ekonomik gücüne, senelik kazancına göre tahrir edilecek verginin tesviyesi amacına yönelik olarak Osmanlı Devleti'nin önemli bir kesiminde emlak, arazi, hayvanat ve temettuat sayımları sonucu oluşan ve kısaca adına temettuat

defterleri denen defter koleksiyonları Osmanlı taşrasına ilişkin tahlili çalışmalar için önemli istatistikî verileri kapsar. Yani kişiye kazanç sağlayacak her türlü mal varlığı, tarla, bahçe, ev, dükkan, hayvanlar ve bundan başka gelir getiren bir mesleği varsa bunların hepsi tespit edilerek her mükellefin kişisel servetine ve senelik kazancına göre bir vergi konmaya çalışılıyor (“Temettuat Defterleri” <http://www.os-ar.com/print.php?sid=81>, 15.05.2012). Daha açık bir ifadeyle bu defterlerdeki bilgilerden, kent ve kırsal alandaki toprak miktarı, ürün çeşitleri için ayrılan toprağın dönüm olarak büyüklüğü, bu ekili alanlardan elde edilen toplam hâsılat, dönüm başına verimlilik, tarım işletmelerinin büyüklüğü, hayvancılığın kent-köy ekonomisindeki yeri, kent ekonomisinde önemli yeri olan sınaî, ticarî ve hizmet iş kollarının durumları tespit edilebilmektedir (Öztürk,1999:533).

2. TEMETTUAT DEFTERİ KAYITLARINA GÖRE SAPANCA KASABASI

Çalışmamıza konu olan temettuat defteri Bolu Eyaleti dahilinde Kocaeli Sancağı Kaymakamlığı’nda Adapazarı kazasına tabi Sapanca kasabasının temettuat defterleridir. Söz konusu defterler Başbakanlık Osmanlı Arşivi’nde ML.VRD.TMT.(Maliye Varidat Temettuat) koduyla 2872 ve 4576 numarada kayıtlıdır.

Önceleri bir köy, sonra nahiye, kaza ve bir şehir, nihayet günümüzde bir vilâyet merkezi olan Adapazarı’nın 1536 yılında bir köy konumunda iken “Ada Kadılığına” yazılan 25 Zî’l- Ka’de 966 (29 Ağustos 1559) tarihli bir hükümden itibaren en geç bu tarihte kaza hüviyetine sahip olduğunu söyleyebiliriz (Şentürk,2005:176). 1646’da nahiye olan Adapazarı, Akyazı nahiyesine bağlanarak tekrar köy olmuş ve bu dönemde Tığcılar karyesi(köyü) adını taşımıştır. 1692’de kaza, 1701’de Sapanca’ya bağlı bir köy, 1742’de nahiye ve 1837 yılında İzmit sancağına bağlı bir kaza haline gelmişse de daha önce bağlı olduğu Sapanca Kazası merkezi Adapazarı’na nakledilerek resmi belgelerde “Adabazarı ma’a Sapanca kazası” adı ile anılmıştır. Çalışmamıza konu defterlerin ilki olan ve Müslüman mahallesine ait olan defter başlığı “ Bolu Eyaleti Dahilinde Kain Kocaili Sancağı Kaim-makamlığında Adapazarı Kazasına Tabi Sapanca Kasabasında Mukim Ahali-i İslamın Emlâk ve Arazi ve

Temettuatının Miktarını Mübeyyin Defteridir” şeklindedir (ML.VRD.TMT. 2872). Ermeni mahallesi defterinin başlığı ise “Bolu Eyaleti Dahilinde Kocaili Sancağına Tabi Sapanca’da Mukim Ermenilerin Emlak Ve Arazi Ve Temettuatlarının Miktarını Mübeyyin Defteridir” şeklindedir (ML.VRD.TMT. 4576).

Aynı dönemde sayım yapılmış olmasına rağmen Müslüman Mahallesi defterinden Sapanca’nın bu dönemde Adapazarı kazasına bağlı bir kasaba olduğu anlaşılırken, Ermeni Mahallesi’ne ait defterde Sapanca’nın doğrudan Kocaeli Sancağı’na bağlı olduğu görülmekte, ancak kaza ya da kasaba olduğundan bahsedilmemektedir.

Müslüman Mahallesi’nde 24 sayfadan oluşan defterde kayıtlı 142 hane bulunmaktadır. Ermeni Mahallesi’nde ise 3 sayfadan oluşan defterde toplam 20 hane bulunmaktadır. Osmanlı hâneleri hakkında bilgi az ve ne büyüklükte oldukları da kesin olarak bilinmemektedir (İnalçık ve Quataert,2004:908). Osmanlı’da hâne ile nüfusun sayısı arasında bağlantı kurmak gerekirse, Osmanlı ailesi genellikle 4-7 kişiden oluşuyordu: Karı, koca ve çocukları (Yediyıldız,1990:483). Fakat bu çalışmamızda Ömer Lütfi Barkan tarafından ileri sürülen ve genellikle kabul gören anlayışa göre her hânenin nüfusunun 5 kişiden ibaret olduğundan (Barkan:1953) hareket ederek Sapanca karyesinin nüfus tahminlerini yapmaya çalıştık. Sonuçlar aşağıdaki tablodan incelenebilir.

Tablo 1: Sapanca Kasabası’nın Nüfusu - 1844

Mahalleler		Hâne sayısı	Nüfus	Toplam Nüfus İçinde Mahallenin Yeri %
1	Müslüman	142	710	88,2
2	Ermeni	20	100	11,8
Toplam:		162	810	100

Kaynak: BOA ML.VRD.TMT. : 2872/4576

Adapazarı temettuat defterleri verilerine göre mahalle bazında nüfus itibarıyla en büyük olanı 55 hane ile Tekeler Mahallesi, köy bazında ise 114 hane ile Söğütlü Köyü’dür (Odabaş:2007).

Sapanca kasabasının aidiyet sorunu sıkıntı doğursa da Adapazarı’ndan ayrı düşünemeyeceğimiz bu yerleşke için 1844 yılında 162 hane ve yaklaşık 810 kişilik nüfusu ile Adapazarı kazasının en büyük kasabasıdır

diyebiliriz. Müslüman Mahallesi 142 hâne ve 710 kişilik nüfusla toplam nüfusun %88,2'sini oluştururken; Ermeni Mahallesi 20 hâne ve 100 kişilik nüfusla toplam nüfusa % 11,8'lik bir katkı yapmaktadır.

Sapanca'da meskûn Ermenilere ait ekonomik değeri olan toprak miktarı yalnızca 25,5 dönümdür ki bunun tamamını da dut ve elma ağaçlıklarının oluşturduğu görülmektedir. Ermenilerin Adapazarı'ndaki yaşam biçimi Osmanlı ülkesinin genelinde ortaya çıkan görüntünün yerel bir fotoğrafı durumundadır. Gayrimüslimler genellikle zanaat ve ticaretle uğraşırken Müslümanlar genellikle tarım ve hayvancılığa yönelmiştir.

Temettuat defterlerinde verginin esas olduğu hane reislerinin isimleri kayıtlıdır. İsimler, tahrir defterlerinde "Ali veled-i Hüseyin" gibi bir önceki şahsın oğlu ve kardeşi olması halinde "Osman veled-i o" yahut "Halil birader-i o" şeklinde "veled" kelimesi kullanılarak yazılırken Temettü Defterleri'nde "Recep Oğlu Bekir" örneğinde olduğu gibi çok kere "Oğlu" kelimesi tercih edilmiştir. Çok kere "Osman oğlu Ali" veya "Hasan Oğlu İbrahim" şeklinde baba adı bazen de "Çıracak Oğlu İbrahim" gibi babanın lakabı veya aile adı yazılmıştır. Aile adlarının mevcudiyeti mahalle veya köydeki akrabaların tespitini mümkün kılmaktadır. Baba-oğul veya kardeşler, hatta bazen amca-yeğen ve kuzenler peş peşe veya araya bir yahut iki tane gelerek yazılmıştır. Bu kolay ayırt edilebilen bir aile adına sahip olmayanların da aynı ailenin kolu olduklarını ortaya koyması bakımından tespitleri kolaylaştırıcı bir husus olmuştur. Bazı ailelerin bir kolunun diğer mahallelerde yaşadığı da görülmektedir. Aynı lâkabı taşıyanların çoğu iki haneden ibarettir ("Temettuat Defterleri", <http://www.os-ar.com/print.php?sid=81>, 15.05.2012).

Sapanca kasabası Osmanlı toplum tipolojisinde devamlılık sorununa güzel bir örnek teşkil etmektedir. Bölge, yaşadığı yıllar boyunca birçok deprem, sel ve savaş dolayısıyla toplumsal hareketliliğin yoğun yaşandığı, göç alan ve veren bir yerleşim yeri olmasına rağmen Sapanca kasabası temettuat defterlerinde kayıtlı olan hane reislerinin aile lakapları incelendiğinde günümüzde yarıdan fazlasının varlığını devam ettirdiğini görüyoruz. Defterlerde hane reisinin lakabı olarak yazılmış isimler Soyadı Kanunu ile birlikte ailenin soyadına dönüşmüştür: Çallızade, Tonguroğlu, Burucuoğlu, Köseoğlu gibi ssoy isimleri günümüzde Sapanca'nın tanınmış ailelerinin soy isimleri konumundadır.

Sapanca kasabasına ait temettuat defterlerinden Müslüman mahallesine ait olanında toplam hane sayısı 142 olmasına rağmen yalnız 22 hane reisinin mesleği açık olarak yazılmıştır. Diğer haneler ya “kasaba-i mezbur sakinlerinden...” şeklinde yazılmış ya da doğrudan “Paşalıoğlu Hüseyin Bin İsmail” şeklinde aile ismi anılarak yazılmıştır. Bu durumda nüfusun ne kadarlık bir kısmının ziraat, zanaat, ticaret yahut sair işlerle uğraştığını belirlemek güçleşmektedir. Ziraatla uğraşanlar yalnızca 2 hânedir (BOA ML. VRD. TMT. 2872). Sapanca Ermenileri adına düzenlenmiş olan 4576 Numaralı deftere kayıtlı 20 hâne içerisinde mesleği ziraat olarak kaydedilmiş hâne reisine rastlanmamaktadır (BOA ML. VRD. TMT. 4576). Ancak incelediğimiz dönem için Sapanca kasabası genelinde toprağın tasarruf şekli bu konuda bir fikir oluşturabilir. 1844 yılı itibarıyla Temettuat Defterlerinde Sapanca Kasabası Müslümanlarının kullanımında ekonomik değeri haiz 1359,5 dönüm toprak kaydedilmiştir. Bu miktarın 249 dönümü (%18,31) ekili tarla, 585 dönümü (%43,02) nadasa bırakılmış tarla, 519,5 dönümü (%38,21) dut, elma vb. ağaçların dikili bulunduğu bahçeler, 6 dönümü (%0,44) de çayırılık alan şeklinde karşımıza çıkmaktadır. Bu rakam ekonomik değere sahip olan toprak miktarını göstermekte olup buna bataklık arazi, göller, ırmaklar ve kullanışa elverişsiz kayaç dağlar dâhil değildir.(Ermenilere ait toprak miktarını yukarıda belirtmiştik)

Sapanca kasabasına ait Müslüman ve gayrimüslim iki mahallenin temettuat defterlerini incelediğimizde bu iki mahallede Adapazarı kazası ve köylerinden farklı olarak bahçeciliğin tarlacılığa nazaran ön planda olduğunu görüyoruz. Bunun sonucu olarak da yetiştirilen ürün çeşitliliği daha çok meyve üzerine yönelmektedir. Yine sayıları nüfusa oranla az da olsa ziraatla meşgul olan hânelerin bir kısmının tarla bitkileri ürettikleri görülmektedir. 1844 yılında Sapanca kasabasında üretilen ürünleri şu şekilde sıralayabiliriz: alaf, armut, bostan, ceviz, elma, hunta, kablucu, kettan, kiraz, üzüm.

Adapazarı kazası temettuat defterlerinden farklı olarak Sapanca temettuat defterlerinde hânenin ürettiği tarla-bahçe ürünlerinin miktarı kaydedilmemiş, yalnız üretimden hâsıl olan oşür vergisinin miktarı yazılmıştır. Benzer ürünlerin Adapazarı defterlerindeki miktar ve

vergilendirilme durumları mukayese edilerek buradaki ürünün miktarı hakkında bilgi sahibi olunabilir.

Tablo 2: Sapanca Kasabası Öşür Vergileri (Kuruş)-1844

	Müslüman Mahallesi	Ermeni Mahallesi
Alaf	20	
Armut	194	
Bostan	219	
Ceviz	8	
Elma	1178,5	
Hinta	164	
Kabluca	5,5	
Kettan	99	
Kiraz	181,5	
Üzüm	203	76
Toplam:	2272,5	76

Kaynak: ML.VRD.TMT. : 2872/4576

Adapazarı'nda 1 kile alaf 4 kuruştan hesap edilmiştir (Odabaş,2007:105). Buna göre hesaplayacak olursak; $20:4=5$ kile alaf rakamına ulaşırız. Bu rakam vergiye esas üretimi ifade ettiğinden bunun 10 katı bize toplam üretimi verecektir ki Sapanca'da 1844 yılında üretilen alaf miktarı 50 kile (1250kg) olarak hesaplanır. Bu yöntemle diğer tarım ürünleri miktarı da hesaplanabilir. Örneğin, Elmada, $1178,5*4=4714$ kile vergiye esas bölümü, $4714*10=47140$ kile toplam üretimi ifade eder.

Buğdayın 1 kilesi 10 kuruştan hesaplanmaktadır. $164:10= 16,4$ kile vergiye esas teşkil eden kısmı, tamamı ise $16,4*10=164$ kile (4100 kg)'dir.

1844 yılı itibarıyla Sapanca kasabası Temettuat Defterine kayıtlı toplam 172 baş hayvan vardır. Bu rakam 118 büyükbaş, 2 küçükbaş ve 52 baş taşımacılık, ulaşım ve iş gücünde kullanılan beygir, merkep gibi hayvanlardan oluşmaktadır.

Adapazarı kazası ve köylerinde taşımacılık, iş gücü ve ulaşımında kullanılan hayvanları incelerken bargir, kısarak ve tay gibi at türevi olan hayvanlara rastlamaktayız. 1844 yılında Adapazarı temettuat defterlerine

kaydedilmiş hiç merkeb (eşek) bulunmazken (Odabaş:2007), Sapanca kasabası Müslüman mahallesi kayıtlarına göre söz konusu kategoride burada bulunan 52 baş hayvandan 24'ünün bargir, 28'inin merkeb olduğu görülmektedir (BOA. ML. VRD. TMT.2872).

Tarla sürme gibi büyük işgücü faaliyetlerinde öküz ve beygir kullanılırken, daha küçük çaplı taşımacılıkta merkeplerden faydalanılmaktadır. Aynı zamanda merkeb kullanımının Sapanca kasabasında Adapazarı'na göre yaygın olmasının önemli bir sebebinin de bu iki yerleşimin yeryüzü şekillerindeki farklılıktan kaynaklanıyor olması gerekir. Zira Adapazarı Sapanca'ya nazaran daha düz arazi yapısına sahip iken, Sapanca Adapazarı'na nazaran dağlık ve engebeli bir arazi yapısına sahiptir.

1844 yılında Sapanca kasabasında mahsup edilen Vergi-yi Mahsusa'nın miktarı 41010,5 kuruştur. Bu meblağın 34786,5 kuruşu (%84,82) Sapanca Müslüman Mahallesinden elde edilirken, 6224 kuruşu (%15,17) Ermeni Mahallesi'nden elde edilmiştir.

Müslümanların mükellef olduğu Vergi-yi Mahsusa, sahip oldukları yıllık kazancın %22,39'una karşılık gelirken, Ermenilerin vergi yükü yıllık kazançlarının %43,37'sine karşılık gelmektedir.

1844 yılında Sapanca kasabasında mahsup edilen Vergi-yi Mahsusa'nın miktarı 41010,5 kuruştur. Bu meblağın 34786,5 kuruşu (%84,82) Sapanca Müslüman Mahallesinden elde edilirken, 6224 kuruşu (%15,17) Ermeni Mahallesi'nden elde edilmiştir.

Müslümanların mükellef olduğu Vergi-yi Mahsusa, sahip oldukları yıllık kazancın %22,39'una karşılık gelirken, Ermenilerin vergi yükü yıllık kazançlarının %43,37'sine karşılık gelmektedir.

Temettuat defterleri kayıtlarına göre 1844 yılı itibarıyla Sapanca kasabasında vergiden muâf tutulan altı hâneye rastlanmaktadır. Bunların

beşinin Müslüman Mahallesi, birinin de Ermeni Mahallesinde meskûn oldukları görünmektedir.

Vergiden muâf tutulan hânelerden beşi din adamı olmaları yönüyle dikkat çekmektedir. Bunlar; Rüstem Paşa Camii, Cami'-i Cedid, Tekke Mescid imamları ile Rüstem Paşa Cami'inin hatipi ve Ermeni Kilisesi papazından oluşmaktadır.

Sapanca Müslüman Mahallesi 132 numarada meskûn olan Koca Mustafa Oğlu Sağır Mehmed Bin Mustafa da yaşının küçüklüğü sebebiyle ekonomik faaliyetlere dâhil olmayacağından bu hâne vergiden muâf tutulmuştur.

3. SONUÇ

Osmanlı Devleti'nde halkın ileri gelenlerinin vermiş olduğu raporlar doğrultusunda vergi adaletinin sağlanması için yapılması kararlaştırılan emlak, arazi ve temettü sayımının 1840 ve 1844-45 yıllarını kapsayan süreçteki tahriratı neticesinde temettuat defterleri ortaya çıkmıştır ve bu defterler incelenerek, Sapanca kasabasının XIX. yüzyıldaki sosyo-ekonomik yapısı ortaya çıkartılabilmektedir.

Temettuat kayıtlarına göre Yüzyılın ortasında İzmit Sancağı'na bağlı bir kasaba durumunda olan Sapanca, iki mahalleden meydana gelmektedir: Müslüman ve Ermeni Mahalleleri. Sapanca'da Müslüman ve gayrimüslim halk yan yana yaşamakta ve ekonomik faaliyetlerde bir arada yer almaktadır. Zamanla Balkan ve Kafkaslardan gelen Türk göçleri ve I. Dünya Savaşı sırasında bölgeden dışarıya olan Rum ve Ermeni göçleri sebebiyle bölge bir Türk-Müslüman yurdu haline gelmiştir. İpek yolunu İstanbul'a bağlayan güzergâhta bulunması, topraklarının verimli ve tarıma elverişli oluşu, ordu donanmasının ihtiyacı olan keresteleri karşılayacak ormanlarının bulunması ve ulaşımın kolaylığı gibi sebeplerle şehir devamlı iskâna açık tutulmuştur.

Osmanlı ülkesinin genelinde olduğu gibi Sapanca'da da esas ekonomik faaliyet tarım ve hayvancılıktır. Bölgenin bir kısmının bataklık olması tarım ve hayvancılığı şekillendirmiş, genellikle öküz, manda, merkep gibi

güçlü büyükbaş hayvanlar beslenmek zorunda kalınmıştır. Toprağın verimliliğine binaen tütünden buğdaya, mısırdan cevize kadar birçok sebze, meyve ve tahıl bol miktarda üretilmiş, üretim fazlası da başta İstanbul olmak üzere bölgenin diğer şehirlerinin ihtiyaçlarını karşılamak üzere ihraç edilmiştir. Ticaret ve sanayi başlangıçta gayrimüslimler tarafından yönlendirilirken, zamanla Müslümanların eline geçmiş ve gelişmesine devam etmiştir.

Sapanca, geçmişi daha eskiye dayansa da XIX. yüzyılda özellikle dış göçlerin etkisiyle sahne almış bir şehir olarak, tarıma elverişli ovasının ve ticaret yolları üzerinde olmasıyla birlikte İstanbul'a yakınlığının da nimetlerini kullanarak hızla gelişmiş bir şehir olup, zamanla büyük sel, ve deprem gibi felaketler yaşamış olmasına ve şehrin simasının değişmesine rağmen Marmara Bölgesinde gelişmesine devam eden güzide bir şehir olarak varlığını sürdürmektedir.

Tablo 3: Sapanca sakinleri (müslüman)

HANE NO	HANE REİSİ	MESLEĞİ
1	Boran Mustafa Bin Osman	Arabacı
2	Feyyaz Oğlu İzzet Bin Feyyaz	Nalbant
3	Hacı Abdullah Oğlu Ali Bin Ahmed	Cabacı
4	Musa Bin İsmail	
5	Kürd Ali Bin İbrahim	
6	Hasan Mehmed Bin Mustafa	
7	Kara Mustafa Oğlu Ahmed Bin Mustafa	
8	Mumcuoğlu Ali Efendi Bin Ömer	
9	Çallızade Ali Beğ Bin Mustafa	
10	Mumcuoğlu Mehmed Bin İbrahim	
11	Çatmazoğlu Ahmed Ağa Bin Ali	
12	Hacı İsmail Oğlu Mehmed Bin İbrahim	
13	Hacı İsmail Oğlu Ahmed Bin Mustafa	
14	Çangaloğlu Hüseyin Bin Mustafa	
15	Bostancıoğlu Mehmed Bin Ali	

16	Mazlumoğlu Mehmed Bin Emin	
17	Mazlumoğlu Süleyman Bin Mehmed	
18	Değirmencioğlu Kara Mehmed Bin İsmail	
19	Sekban Ali Bin Ahmed	
20	Hafızoğlu Ali Bin Mustafa	
21	Süleyman Ağazade İsmail Bin Süleyman	
22	Ak Mehmed Oğlu İbrahim Bin Mehmed	Duhancı
23	Bakkal Feyyaz Oğlu Abdi Bin Feyyaz	
24	Burucuoğlu Abdullah Bin Mehmed	
25	Esiroğlu Ahmed Bin Abdullah	
26	Ahmed Kethüda Oğlu Müsella Yusuf Bin Ahmed	
27	Duhancı Mustafa Oğlu Raşid Bin Mustafa	
28	Kasnakoğlu İsmail Bin Mustafa	Ziraat
29	Paşalıoğlu Hüseyin Bin İsmail	
30	Çangaloğlu Süleyman Bin Emin	
31	Sarı Halil Oğlu Ahmed Bin Ali	
32	Kabakulak Oğlu Mustafa Bin Ahmed	
33	Kara Ali Oğlu Mehmed Bin Ali	
34	Ak Kanat Oğlu Mustafa Bin Mustafa	
35	Nalband İsmail Oğlu İsmail Bin Ali	
36	Küçük Ağa'nın Oğlu Mustafa Bin Mustafa	
37	Nalband İsmail Oğlu Mehmed Bin Ali	
38	Dervişin Ali Oğlu Süleyman Bin Ali	Bakkal
39	İnce Feyyaz Bin Mehmed	
40	Müderriş Oğlu Ahmed Bin Ali	
41	Çavuşoğlu Mehmed Bin Hüseyin	
42	Mahmud Oğlu Bekir in Mahmud	
43	Kocaili'li Feyyaz Oğlu Ali Bin Feyyaz	
44	Yahya Oğlu Halil Bin Yahya	
45	Kırmızı Mehmed Bin Halil	
46	Cebeci Kahveci Mehmed Bin Yusuf	Cabacı
47	Değirmenci Oğlu Ali Bin Mehmed	
48	Hacı Feyyaz Oğlu İsmail Bin Ahmed	

49	Ali Bin Kavvas Bin Ali	Cabacı
50	Kara İbrahim Oğlu Ali Bin Mustafa	
51	Mehmed Bin Emin	Arabacı
52	Kahveci Ahmed Oğlu Mustafa Bin Ahmed	
53	Topal Kadı Oğlu Hüseyin Bin Salih	Nalbant
54	Avcıođlu Ahmed Bin Ahmed	
55	Sarı Oğlu Mehmed Bin Ali	
56	Mehmed Bin hasan	Eskici
57	Küçük Ahmed Oğlu Hüseyin Bin Ahmed	
58	Kabak Mehmed Bin Mustafa	
59	Beyazıt Oğlu Beyazıt Bin Halil	
60	Bekir Oğlu Mehmed Bin Ebubekir	
61	Topal Kethüda Oğlu Hüseyin Bin Mustafa	
62	Ali Bin Emin	
63	Zehir Ali Oğlu Ali Bin Ali	
64	Sazcıođlu Hasan Bin Ali	
65	İmamoğlu Hacı Mustafa Bin Ahmed	
66	Yusuf Pehlevan Bin Mehmed	
67	Ömer Çavuş Oğlu Ahmed Bin Ömer	
68	Dercođlu Ali Bin Hafız	
69	Kel Salih Oğlu Mehmed Bin Salih	
70	Tonguroğlu Ali Bin Mustafa	
71	Süleyman Bin Mehmed	Duhancı
72	Hafızoğlu Feyyaz Bin Abdullah	Ziraat
73	Çatmazoğlu Mustafa Bin Ali	
74	Adalı Berber Mehmed Bin Mustafa	Cabacı
75	Aşık Mehmed Oğlu Mustafa Bin Mehmed	
76	Bayındırlıoğlu Ali Bin Ali	
77	Sarı Mustafa Oğlu Latif Bin İsmail	
78	Kara Ali Oğlu Hüseyin Bin Ali	
79	Laz Ahmed Bin Mustafa	Cabacı
80	Küfeci Selim Bin Hüseyin	
81	Tablıođlu Abdullah Bin Ali	

82	Köle Rüstem Oğlu Abdullah	
83	Arabacı Salih Bin İbrahim İsmail	Ziraat
84	Genç Mustafa Bin Süleyman	
85	Göğeloğlu İsmail Bin Emin	
86	Aşık Ömer Bin Osman	
87	Berber Ahmed Bin Osman	Berber
88	Kasab İsmail Bin Mehmed	
89	Baba Mehmed Bin Ali	
90	Haytaoğlu Mustafa Bin Ahmed	
91	Aktanlioğlu Osman Bin Osman	
92	Nalband Mehmed Bin Veli	Nalband
93	Çapnalı! oğlu Mehmed Bin Süleyman	
94	Çapacı Kara İsmail Bin Mehmed	
95	Bakkal Mehmed Bin Süleyman	
96	İlyas Oğlu Hasan Bin Hasan	
97	Merhum İlyaszade Hasan Ağa'nın Yetimleri İsmail, Ayşe, Hatice	
98	Perdecioğlu Mustafa Bin Mehmed	
99	Rumili'li Mehmed Bin Hasan	
100	Köseoğlu Hüseyin Bin Osman	
101	Selim Oğlu Hüseyin Bin Selim	
102	Mehmed Yahya Bin Osman	
103	Merih Oğlu Hüseyin Bin Ali	
104	Hafız Sadık Bin Selim	
105	Esir Ahmed Oğlu Numan Bin Ahmed	
106	Ahmed Efendi Bin Ahmed Efendi (Rüstem Paşa Camii)	<i>İmam</i>
107	Hafız İbrahim Bin Mustafa (Cami-i Cedid)	<i>İmam</i>
108	Abdurrahman Efendi Bin Mehmed (Rüstem Paşa Camii)	<i>Hatib</i>
109	Hafız İsmail Bin mehmed (Teke Mescid)	<i>Müezzin</i>
110	Ahmed Ağa Oğlu Abdi Veled-i Ahmed	Duhancı
111	Değirmenci Mustafa Oğlu Hüseyin Bin Mustafa	
112	Hasan Çavuş Bin Mustafa Bin Hüseyin	
113	Eskici Mustafa Oğlu Mehmed Bin Mustafa	
114	Mızrakoğlu İsmail Bin Mustafa	

115	Mızrakoğlu Mehmed Bin Mustafa	
116	Eşme'li Mehmed Bin Mehmed	
117	Emir Osman Bin Mehmed Bin Osman	
118	Tonguroğlu Abdullah Bin Mustafa	
119	Müderriş oğlu Hasan Bin Ali	
120	Sığirtmaç Topcu Osman Bin Hüseyin	
121	Deli Ali Oğlu Sığirtmaç Abdurrahman Bin Ali	
122	Börekçioğlu Tahir bin Tahir	
123	Emir Ali Oğlu Mehmed Ali Bin Abdullah	
124	Deli Abdi Oğlu İzzet Bin Abdi	
125	Kavas Ahmed Bin Mustafa	
126	Hüseyin Bin Feyyaz	
127	Börekçioğlu Kasım Bin Tahir	
128	Kellamoğlu İsmail Bin Ahmed	
129	Kara Süleyman Bin Mahmud	
130	Hüseyin Şah Oğlu Mehmed Bin Mustafa	
131	Deli Hasan Oğlu Ahmed Bin Hasan	
132	Koca Mustafa Oğlu Sağır Mehmed Bin Mustafa	
133	Kara Bilal Oğlu Mehmed Bin Mustafa	
134	Emir Ali Oğlu İbrahim Bin Ali	
135	Küfecioğlu Mustafa Bin Ahmed	
136	Salih Ağa Bin Abdullah	
137	Kara Mustafa Oğlu Kel İbrahim Bin Mustafa	
138	İmamoğlu İbrahim Bin Mustafa	
139	Müsella Emin Oğlu Abdi Bin Süleyman	
140	Pireoğlu Hacı Ali Bin Mustafa	
141	Helvacioğlu Mustafa Bin Mehmed	
142	Nalband İsmail Oğlu Sağır Ali	
Son		

Kaynak: ML.VRD.TMT.2872

4. KAYNAKLAR

Arşiv Belgeleri

TC Başbakanlık Osmanlı Arşiv Dairesi

- [1]. BOA ML VRD TMT 2872
- [2]. BOA ML VRD TMT 4576

Yazılı Kaynaklar

- [1]. AKGÜNDÜZ, Ahmet “Osmanlı Kanunnameleri”, cilt.1, 1990.
- [2]. AKGÜNDÜZ ve Said Öztürk, “Bilinmeyen Osmanlı”. OSAV Yayınları, İstanbul,1999.
- [3]. AKGÜNDÜZ,AHMET , “Şer’iyye Mahkemeleri Ve Şer’iyye Sicilleri” Türkler Ansiklopedisi, cilt 9, Ankara, 2002.
- [4]. AKTAN,Can “Osmanlı Vergi Sistemi Ve Anayasal İktisat Perspektifinden Bir Değerlendirme”
http://www.canaktan.org/canaktan_personal/canaktan-arastirmalari/maliye-tarihi/anayasal-perspek-osmanli.pdf.15.05.2012.
- [5]. ALPHAN, Seyfi “Sakarya’nın Fiziki İktisadi Coğrafyası”
<http://iudergi.com/tr/index.php/iktisatsosyoloji/article/view/6078/5602>
- [6]. BARKAN, Ömer Lütfi, “Tarihi Demografi Araştırmaları Ve Osmanlı Tarihi”, Türkiyat Mecmuası. İstanbul, 1953.
- [7]. BÜBERCİ, Mustafa, “19.Yüzyılda Sosyo Ekonomik Yönleriyle Çanakkale”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, MÜ SBE, 2003.
- [8]. ÇADIRCI, Musa, “Tanzimat Döneminde Anadolu Kentlerinin Sosyal Ve Ekonomik Yapıları”, TTK Yayınları, Ankara, 1991.
- [9]. ÇELİK, Gülfettin, “16-19.Yüzyıllarda Gebze(Sosyo-Ekonomik Bir İnceleme”, Gebze, Gebze Belediyesi Kültür Yayınları, 2003.
- [10]. ÇETİN, Atilla, “ Osmanlı Devleti’nin Yakınçağ Döneminde Sakarya Tarihi”. Sakarya İli Tarihi, (Alpargu vd.) Cilt 1, SAÜ Yayınları, Sakarya, 2005.
- [11]. AKDAĞ, Mustafa , “Türk Halkının Dirlik Düzenlik Kavgası Celali İsyanları”, TTK Yayınları, Ankara, 1995.
- [12]. DEVELLİOĞLU, Ferit, “Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lugat”, Aydın Kitabevi Yayını, Ankara, 1996.

- [13]. EKİNCİKLİ, Mehmet. "Temettuat Defterlerine Göre Mudurnu Kazası'nın Sosyo-Ekonomik Yapısı" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İ.Ü.SBE
- [14]. EMİROĞLU, Mecdi "Sakaryanın zirai durumu"
<http://www.iudergi.com/tr/index.php/iktisatsosyoloji/article/view/6652/6176>, 15.05.2012.
- [15]. ERÖZ, Mehmet "Adapazarının Teşekkülü"
<http://www.iudergi.com/tr/index.php/iktisatsosyoloji/article/view/6076/5600>, 15.05.2012
- [16]. FINDIKOĞLU, Z.F. , "Adapazarı'nın Şehirleşmesi ve Sosyolojik Problemleri", SSAM Yayınevi Adapazarı-İstanbul, 1968.
- [17]. GENÇ, Mehmet , "Osmanlı İmparatorluğu'nda Devlet Ve Ekonomi" , 3.Basım. Ötüken Neşriyat, İstanbul, 2003.
- [18]. GÜRAN, Tefik , "19.Yüzyılda Osmanlı Tarımı", İstanbul, 1998.
- [19]. HALAÇOĞLU, Mehmet Yusuf, "Klasik Dönemde Osmanlı Devlet Teşkilatı", Genel Türk Tarihi Ans. C.6, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002.
- [20]. HAYIR ve M. T. Demir, "Sapanca Köylerinde Kırsal Yapının Değişimi" İÜ. Edebiyat Fakültesi Coğrafya Dergisi, Sayı 16, İstanbul, 2008.
- [21]. İNALCIK, Halil, "Osmanlı İmparatorluğu Toplum Ve Ekonomi" , 2.Baskı. Eren Yayıncılık, İstanbul, 1996.
- [22]. İNALCIK H. ve Donalt Quataert, " Osmanlı İmparatorluğu'nun Ekonomik Ve Sosyal Tarihi" cilt 2, Eren Yayınları, İstanbul, 2004.
- [23]. İPEK, Nedim , "Sakarya'ya Türk Göçleri" Sakarya İli Tarihi, (Alpargu vd.) cilt I, SAÜ Yayınları, 2005.
- [24]. KANAR, Mehmet (1996), "Osmanlı Türkçesi Sözlüğü".
- [25]. KAYA, Mehmet. "XIX. Yüzyılda İzmit (Kocaili) Sancağı'nın Demografik Durumu ve İskân Siyaseti"
- [26]. KILIÇ, Orhan, "Klasik Dönem Osmanlı Taşra Teşkilatı". Türkler Ansiklopedisi. Cilt 9, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002.
- [27]. KINAY, Ali , "19.Yüzyılda Karasu Ve Ab-ı Safi Kazaları'nın Sosyo-Ekonomik Yapısı" Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, SBE, 2004.

- [28]. OKUYAN, Tuğba , “*Temettuat Defterlerine Göre İzmit'in Sosyo-Ekonomik Yapısı*”. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, SBE, 2004.
- [29]. ÖZ, Mehmet. “*Tahrir Defterlerindeki Sayısal Veriler*”,
www.history.hacettepe.edu.tr /archive/ DIE.htm 15.05.2012.
- [30]. ÖZ, Mehmet. “*Osmanlı Klasik Döneminde Tarım*”
http://www.history.hacettepe.edu.tr/archive/OSMANLI%20TARIM1.htm.15.05.2012.
- [31]. ÖZCAN, Tahsin , “*Fetvalar Işığında Osmanlı Esnafı*”, Kitabevi Yayınları, İstanbul, 2003.
- [32]. ÖZEL, Oktay. “*Osmanlı Demografi Tarihi Açısından Avarız Ve Cizye Defterleri*” www.bilkent.edu.tr/~oozel/av1.doc, 15.05.2012.
- [33]. ÖZTUNA, Yılmaz , “*Büyük Osmanlı Tarihi*”, C.8, İstanbul: Ötüken Neşriyat A.Ş, 1994.
- [34]. ÖZTÜRK,Said . “*Türkiye’de Temettuat Çalışmaları*”
http://www.osmanli.org.tr/yazi-4-141.html.15.05.2012.
- [35]. TC Sakarya Valiliği , “*Cumhuriyet’in 75. Yılında Sakarya*”, TC Sakarya Valiliği Kültür Yayınları, 1998.
- [36]. SAYAR, Ahmet Güner , “*Osmanlı İktisat Düşüncesinin Çağdaşlaşması*”, 2.Baskı. Ötüken Neşriyat A.Ş, İstanbul, 2000.
- [37]. SELVİ, Haluk , “*II. Meşrutiyet Döneminde Adapazarı Ve Çevresi*” Sakarya İli Tarihi, (Alpargu vd.), SAÜ. Yay. Sakarya, 2005.
- [38]. SEYİTTANLIOĞLU, Mehmet , “*Yenileşme Dönemi Osmanlı Devlet Teşkilatı*”. Genel Türk Tarihi Ans. Cilt 7, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002.
- [39]. SOFUOĞLU, Ebubekir (2007), “*Belediye Ve İnsan*”, Adapazarı Merkez Belediyesi Yayınları, Adapazarı, 2007.
- [40]. SUBAŞI,Turgut , “*I.Meşrutiyet Döneminde Adapazarı’ndaki Sosyal Hayat Hakkında Bazı Gözlemler*” Sakarya İli Tarihi (Alpargu vd.),Cilt I, SAÜ Yayınları, Sakarya, 2005.
- [41]. ŞENTÜRK, Hüdaî. “*Osmanlılar Döneminde Sakarya*” Sakarya İli Tarihi (Alpargu vd.),Cilt I, SAÜ Yayınları, Sakarya, 2005.
- [42]. ŞİMŞEK, Esmâ , “*Hendek (Sakarya) Efsaneleri Üzerine Bir Değerlendirme*” I. Uluslar Arası Kocaeli ve Çevresi Kültür Sempozyumu 20-22 Nisan, Kocaeli, 2006.
- [43]. TABAKOĞLU, Ahmet , “*Türk İktisat Tarihi*”, 4.Baskı. Dergah Yayınları, İstanbul,1998.

- [44]. TABAKOĞLU, Ahmet , “Klasik Dönemde Osmanlı Ekonomisi” , Genel Türk Tarihi Ans. Cilt 6, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002.
- [45]. TAŞDELEN, Musa , “Sakaryanın Sosyal Ve İktisadi Yapısı Üzerine” Sakarya İli Tarihi (Alpargu vd.),Cilt II, SAÜ Yayınları, Sakarya, 2005.
- [46]. UZUNÇARŞILI, İsmail Hakkı, “Osmanlı Devleti’nin İlmiye Teşkilatı” , Ankara, 1998.
- [47]. YEDİYILDIZ, Bahaeddin, “Klasik Dönem Osmanlı Toplumuna Genel Bir Bakış” Genel Türk Tarihi Ans. Cilt6, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara, 2002.
- [48]. YEDİYILDIZ, Bahaeddin, “Osmanlı Toplumunu” Osmanlı Devleti Ve Medeniyeti Tarihi” . Cilt 2, IRCICA Yayını, İstanbul, 1990.